

HISTORIA DE CALP
Júlia Campon i Gonçalvo
Jaume Pastor i Fluixà
 Edita: Concejalía de Cultura
 Ajuntament de Calp
 1989

Des que a finals del segle XIX Roc Chabàs publicà la seua **Historia de Dénia**, han anat apareixent diverses monografies sobre les històries locals d'alguns pobles de la Marina. Tal és el cas d'Alcanalí, Poble Nou de Benitatxell, Xàbia i alguna altra més. Excepcional però, és el cas de Calp, poble del qual comptem amb dues publicacions sobre el seu esdevenir històric. Al ja clàssic **Calpe** del teuladi Vicent Llopis Bortomeu, publicat en la primera edició l'any 1947, cal afegir últimament la molt destacable obra **Historia de Calp** dels autors Júlia Campon i Gonçalvo, i Jaume Pastor i Fluixà, aquest últim nadiu de la mateixa vila calpina.

Aquesta obra –que du com a segon títol en

les pàgines introductòries **Nuevas aportaciones a la historia de Calp**–, amb una presentació de rellegadura impecable i de gran format, ens posa al dia les investigacions més importants que sobre la vila de Calp s'han dut a terme els últims anys. Després d'un **Testimonio de gratitud** dels autors, segueix un pròleg signat per Jaime Montaner Roselló, Conseller de la Junta d'Andalusia i descendent de calpins, tancant aquesta part introductòria una presentació del Regidor de Cultura de Calp Manuel Roura García. L'obra està dedicada a l'il·lustre Pere Mª Orts i Bosch "cavaller valencià, exemple de saviesa, valentia i patriotisme", segons diu molt encertadament la dedicatòria.

El contingut del llibre ve estructurat en XI capítols, cadascun dels quals es divideix en altres apartats segons la temàtica tractada. Se segueix l'ordre cronològic des de l'Antiguitat fins al segle XIX, moment en què es deté la investigació sobre la rica història d'aquest poble de la Marina.

No tots els capítols presenten una mateixa profunditat en el tema estudiat: front a l'època antiga, pobra en materials i investigacions fins als nostres dies, ens trobem amb uns estudis amplis i rigorosos sobre les Edats Mitjana i Moderna, cosa, que, per altra banda, no ens ha d'estranyar, ja que Júlia Campón és sobretot una bona medievalista, mentres que Jaume Pastor ha centrat més les seues investigacions en l'època Moderna. A més, ens trobem amb unes notícies del segle XIX, que són totalment noves per a la història de Calp i suposen la primera aproximació referida a aquesta època per als calpins.

L'obra recull una vasta bibliografia sobre els temes que poden referir-se a Calp, fent ús d'aquelles publicacions antigues com dietaris, llibres de viatges, etc., que sovint són oblidats pels historiadors moderns, i recorrent a altres obres més generals amb informació d'interès local.

La part més important, però, de l'obra la constitueixen les aportacions personals dels autors en el camp de la investigació, la qual cosa suposa una important ampliació de la documentació aportada pel pare Llopis al ja esmentat **Calpe** i, en molts casos, planteja una crítica seriosa a algunes de les afirmacions d'aquest, com és el cas, entre molts altres, del tema de les Germanies, on Jaume Pastor i Júlia Campón deixen ben

palesa la participació de Calp en aquesta revol- ta contràriament a allò que defenia Vicent Llopis sense massa fonament científic (¿Caldria posar en dubte, per tant, la legitimitat de l'actual escut de Calp?).

Junt al material aportat i estudiat pels autors, s'inclou en l'obra una addenda, dins del capítol **La Iglesia en Calp**, titulada **Hijos de Calp en la Iglesia**, l'autora de la qual és Josefa Tur Sala, on es donen a conèixer moltes dades sobre els religiosos d'ambdós sexes fills de Calp.

A banda del text, hem de destacar, també, la part gràfica de la publicació, sent interessants els dibuixos amb què Luis Serna García il·lustra molts aspectes ideals dels edificis i/o fortificacions amb aproximacions d'allò que seria en el seu temps i que ajuda a comprendre el que ens diuen els documents de l'època. Les fotografies que aporta Pere Tur i Sala (algunes d'arxiu i altres pròpies) ens mostren alguns aspectes generals com la sèrie numismàtica o la dels reis dels diferents segles, a més dels diversos aspectes de la realitat calpina.

L'edició d'aquesta **Historia de Calp** hauria pogut resultar més completa si s'haguera tingut més cura en la revisió del text, ja que apareixen alguns errors –no imputables als autors, evidentment– com per exemple certes notes a peu de pàgina d'alguns capítols, el número de referència dels quals apareixen al text, però les notes aclaridores no hi són. Una simple fulla solta amb la inclusió de les dades oblidades, com a addenda al llibre, hauria pogut pal·liar aquest problema.

Un llibre, en fi, que hem de tindre tots els que volguem saber el passat dels nostres pobles de la Marina, ja que, a banda de Calp, també hi ha moltes referències a altres pobles de la comarca, sobretot de Benissa i Teulada, amb els quals Calp estigué fortament unit en altres èpoques.

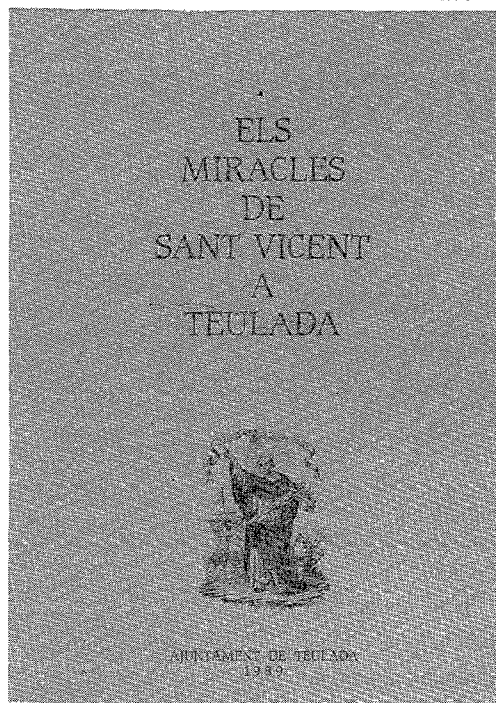
JOAN IVARS CERVERA

**ELS MIRACLES DE SANT VICENT
A TEULADA**

Edició facsímil

Edita: Ajuntament de Teulada

1989

de Xàbia –santuari per a qualsevol bibliòfil o estudiós que vulga trobar tant obres inaccessibles i rares, com de tot tipus–, han sorgit els originals de tres opuscles sobre miracles vicentins que la tradició situa a Teulada: es tracta de **la Creu de la Peña** (1868) de l'escriptor i cronista Vicent Boix, **La Creu de Teulada** (1904), de Joaquim Badia i Adell, i **El Moro Abofetejat** (1945), de Josep Calatayud Bayà, President que fou, aquest últim, de lo Rat-Penat i home que estigué molt vinculat a Teulada i altres pobles de la Marina Alta.

Aquestes obretes, que foren escrites per a ser representades als altars que tots els anys s'erigeixen a València el dia de Sant Vicent, tenen tota la frescor i espontaneïtat del teatre popular per a ser escenificat al carrer. No cal esperar-hi grans valors literaris ja que van destinades a un públic senzill, sense pretensions. Tot i això, no deixen de ser un exponent de la literatura popular digna de la major atenció i estudi, a la qual s'hi dedicaren autors de talla, com ho fou el mateix Vicent Boix, llorçat escriptor de l'època.

s'endevina la mà delicada i exquisida del dissenyador Antoni Espinós, qui ha aconseguit quasi una obra d'art amb aquesta reproducció fidel dels originals dels "miracles de Sant Vicent", reunint-los en una petita carpeta d'atractiu format i disseny.

En aquesta mateixa carpeta s'inclou també un opuscle firmat per Manuel Bas Carbonell titulat **Sant Vicent Ferrer a Teulada**, on hi apareixen algunes dades interessants sobre l'estada de Sant Vicent Ferrer a aquesta vila i un comentari sobre els miracles presentats; a més, s'inclou com a annex una text del Pare Bleda on es reproduïx la famosa profecia del "bramit del bou" ocorreguda a Teulada.

Una trilogia de miracles que esperem prompte es convertisca en tetralogia, quan es reproduïska l'altre "miracle" que fa referència al poble teuladí, **La Font Santa de Teulada**, de Salvador Mas Sastre.

J.I.

**LA CERÀMICA TRADICIONAL A
LA MARINA ALTA**

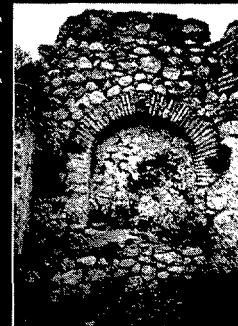
**Victor Aranda Martínez
Josep A. Gisbert Santonja
amb la col.laboració de
Magdalena Martínez Monserrat
Jaume Buigues i Vila**

**Edita:
Institut de Cultura "Juan Gil-Albert"
Diputació Provincial d'Alacant
Escola-Taller Castell de Dénia**

Amb motiu del muntatge d'una exposició sobre la terrisseria tradicional a la comarca de la Marina Alta, per la Unitat d'Etnografia, Disseny i muntatge d'Exposicions Culturals de l'Escola-Taller Castell de Dénia, el Museu Arqueològic de la Ciutat de Dénia, amb la col.laboració de l'Institut de Cultura Juan Gil-Albert, ha encetat l'edició d'una nova sèrie de publicacions amb aquest número u de catàlegs d'exposicions.

La pretensió que es té amb aquesta sèrie que ara s'enceta, és la de donar a conèixer al lector, a més a més del material exposat, una sèrie de dades, notes històriques i coneixements al voltant del tema monogràfic tractat, ara

**LA CERÀMICA
TRADICIONAL
A LA MARINA ALTA**

el món de les teuleres, cantereries i cassolereries de la Marina Alta.

El llibre-catàleg del qual vos parlem consta de dues parts, una dedicada pròpiament al catàleg, on es presenta el dibuix, la fotografia i la fitxa de cada peça exposada, i una altra, que trobem en primer lloc, destinada a donar a conèixer els resultats de l'estudi: centres de producció a la comarca, factors físics i geogràfics que han condicionat la ubicació de les unitats de producció terrissera, distribució i característiques, fabricació, registre de tallers –amb especial atenció als d'Orba i Orbeta–, casos monogràfics...

L'exposició de l'estudi se'ns presenta dividida en quatre apartats:

I.– Introducció a l'estudi de la ceràmica tradicional de la Marina Alta.

II.– Teuleres i cantereries a la Marina Alta.

III.– Orba, centre terrisser de la Marina Alta.

IV.– Orbeta i la producció de foc.

En aquestes seccions s'analitzen les deixalles d'un ofici que ha anat morint poc a poc per tot arreu de la comarca, d'un ofici artesanal i rural que no va saber industrialitzar-se en el seu moment, per una inadaptació de les formes tradicionals a les noves necessitats imposades per la vida moderna, en aparèixer nous materials més assequibles i resistent; també per l'eixida fàcil cap a l'estranger (Amèrica i Europa), on es pensava anaven a guanyar molts diners sense tant d'esforç com el que comporta l'ofici de terrisser; i així mateix per haver arribat la seua decadència abans de la vinguda del boom turístic, el qual acabarà de rematar no solament l'ofici

de terrisser sino molts altres oficis i tradicions, en oferir noves eixides laborals molt més rendibles i prou menys laborioses.

Amb tot i amb això, encara han restat vius alguns tallers tradicionals a Orba, els quals, en certa mesura, s'han readaptat a l'ús i demanda del món del turisme, però mantenint viva la flama de la ceràmica tradicional, destinada a classes socials populars, urbanes i rurals, per a ús agrícol·la i domèstic, sense luxes, ni decoració, ni ornaments, però que ha format part de la vida diària i quotidiana de moltes generacions que ens han anat precedint al llarg del temps.

Aquesta publicació pot ser siga, avui per avui, l'única a l'abast de noves investigacions que obriga d'una manera científica, en l'estudi de la producció i tipologia, el camp a nous estudis monogràfics sobre el món terrisser a la Marina Alta.

No ens resta res més que recomanar la seva lectura als aficionats a les nostres costums i tradicions culturals.

J.B.V.

**Un arxiu a l'abast de tothom:
Els programes de Festes**

La major part dels pobles de la Marina Alta, al llarg dels anys, han conservat el bon costum d'escriure algun que altre article d'investigació si no totalment científica, almenys d'interés per a que tothom del poble els llegira.

Si tenim en compte que en alguns dels pobles sols s'escriuen aquestes poques planes de la pròpia història al llarg de tot un any, podem comprendre la importància que aquestes poques fulles tenen, puix la major part dels municipis a l'hora de saber alguna dada de la seva història, geografia o altres fets, han d'acudir als programes de festes que han anat acumulant al llarg dels anys. Són tots ells pobles on encara manquen per fer –parcial o totalment– les seves pròpies històries o la dels diferents homes que els habiten.

Cal des d'ací reconèixer la gran llavor que alguns Ajuntaments o Comissions de Festes fan per a que no siga sols publicitat la que ens oferisquen els llibres de festes, i arriben a totes les cases dels pobles unes notes referents al

seu passat, a les seves costums, o altres esdeveniments. També des d'ací convidar tots els que no ho fan per a que segueixquen aquest exemple i inciten uns autors la major part de les vegades no pertanyents al món de la investigació, però que encoratjats escriuen sobre el seu poble o la seva Comarca per a que a poc a poc es conega la nostra història.

La relació de títols i autors dels diferents articles que hem pogut aconseguir de l'any 1989, es troba a l'abast de tots els que vulguen consultar-los en l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta.

BENIMARCO

(Partida de Benissa-Teulada)

Festes de Sant Jaume 1989

- *Costums i tradicions*, per Jaume Buigues Vila.
- *Costumisme en la Festa de Sant Jaume*, J. Cardona Ivars.
- *Benimarco al llarg del temps*, per Joan Ivars Cervera.

BENISSA

Festes de la Puríssima Xiqueta • abril de 1989

- *Aspectes formals i evolució de l'arquitectura urbana en els segles XVI-XVII a Benissa*, per Antoni Banyuls i Pérez.
- *"Franciscanos Il·lustres de Benissa"*, per David Cervera.
- *La producció literària dels germans Cabrerà Ivars*, per Manuel Bas Carbonell, Antoni Espinós i Quero, Francesc Reus i Boyd-Swan.
- *La normalització lingüística a Benissa*, per Vicenta Ivars Ivars.
- *"Apuntes sobre la Cueva del 'Arc'"*, per José Castells Morent.
- *"Rescate de textos, las fiestas de Benissa de 1877"*, per Juan Bta. Codina Bas.
- *El barranc del Quisi i el dret consuetudinari aplicat al seu aprofitament*, per Joan J. Cardona Ivars.
- *Vegetació rupícola a la Serra de Bèrnia*, per Baptista Banyuls i Pérez.

- *Treballs amb canya. Molinets i flautes*, per Carles Banyuls Femenia.

- *Noves aportacions a la demografia històrica de Benissa*, per Jaume Pastor i Fluixà.

- *"Un fracaso medieval: El poblamiento de Ifac"*, per Julia Campón Gonzalvo.

- *Implantació del P.S.O.E. a la Marina Alta durant la República i la Guerra Civil*, per Teresa Ballester Artigues.

CALP

Festes Patronals Agost 1989

- *La Guerra del Francés a Calp*, per Jaume Pastor Fluixa.

Festes de Moros i Cristans en Honor al Santíssim Crist de la Suor

- *"Un mosaico Romano de Los Baños de la Reina"*, per Juan Pérez Casabo.

- *"La luz eléctrica. Los orígenes de la electrificación en Calp"*, per Jaume Pastor Fluixa.

DENIA

Festes de Juliol de 1989

- *"Tras el eco canoro del Tenor Cortis"*, per Francisco Vercher Grau.

- *Dénia i el 750é aniversari*, per Vicent Balaguer.

- *La concessió del títol de ciutat a la Villa de Dénia*, per Rosa Seser i Pérez.

EL VERGER

Festes Majors d'agost 1989

- *Festers, música, musics i escriptors, en la gran festa de moros i cristians*, per Josep Garcia Llopis.

- *Les Escoles Velles*, per Joan J. Garcia i Ribes.

GATA

Festes 1989

- *"El Grupo Espeleológico Gatense Informa"*, per José Vte. Soler Mulet.

- *"Algunas participaciones de los Gatenses*

en la Guerra de la Independencia", per César Ivars Cardona.

- *"Datos curiosos del siglo XX Gatenses 1900-1989"*, per Miguel Vives Signes

MORAIRA (Teulada)

Festes 1989

- *"En el cincuentenario de la imagen de la Virgen"*, per Francisco Llopis Blasco.

- *"La Virgen de los Desamparados. Patrona de Moraira"*, per Francisco Javier Blanes Espí.

- *"Moraira: en el marco de una realidad"*, per Juan Bautista Pedrós Mayans.

- *"Razones de identidad de la rada de Moraira"*, per Concepción Bru Ronda.

ONDARA

Festes de la Soledad 1989

- *Despoblació i repoblació a l'Ondara del segle XVII*, per Robert Miralles i Cebrià.

Festes Populars de Sant Jaume 1989

- *Ondara i la Grip de 1918-1919*, per Frases Portolés, Morell Sapena, Pérez Roig.

ORBA

Festes de Maig 1989

- *Alazdrach*, per Josep Ramon Talens i Masanet.

PEDREGUER

Festes de Juliol 1989

- *Música Popular*, per Pere J. Ballester.

- *El pensati i fet dels Pedregueros*, per Vicente Buigues Serra.

- *Acostament al Terme Castral Arab de l'Ocaive. Localització dels seus nuclis de població*, per Carles Mulet Grimalt.

- *Quintos, jornalers i emigrants a Pedreguer (1900-1913)*, per J. Angel Enric Martí i Vives.

- *Sant Bonaventura, Patró de la Vila de Pedreguer*, per Joan Daniel Puigcerver i Ribes.

PEGO**Festes 1989**

- *El tir i arrossegament continua ancorat en el passat*, per Vicente Siscar i González.
- *"Usos y costumbres en el Pego del Ochocientos"*, per Domingo Siscar Briones.

POBLE NOU DE BENITATXELL**Festes patronals en Honor de Santa Maria Magdalena 1989**

- El temps passat, per Vicent.
- Tallers de música popular, per Ferrer.

TEULADA**Festes a S. Vicent Ferrer 1989**

- *"Los Teuladinos"*, per Vicente Llopis Bertomeu.
- *"Adios Escuela, adios"*, per Vicente R. Vallés Oller.

- *Els veïns de Teulada a l'any 1381*, per Joan Ivars Cervera.

XABIA**Fogueres 1989**

- *"Como se divertían los Javienses hace más de un siglo"*, per Juan Bautista Codina Bas.

Festes Verge de Loreto a

Duanes de la Mar

- *"El Cable, una heroicidad de los marineros de Jávea"*, per Juan Bautista Codina Bas.

XALO**Festes de Sant Domènec 1989**

- *El día del Romer (Xaló)*, per Josep Miquel Fulla i Oliver.
- *Les Festes de Sant Domènec antigament*, per Francis Fullana Oliver, Astrid Moncho Monserrat

T. BALLESTER ARTIGUES